

Erja Mesimäki

Musiikista iloa päiväkodin arkeen

Varhaisiän musiikkikasvattaja kouluttajana päiväkodissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi AMK

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

29.11.2013

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Erja Mesimäki Musiikista iloa päiväkodin arkeen - Varhaisiän musiikkikasvat- taja kouluttajana päiväkodissa 33 sivua + 2 liitettä 29.11.2013
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaajat	MuT Annu Tuovila MuM Sanna Vuolteenaho
<p>Opinnäytetyössäni käsittelen kahden päiväkodin henkilöstölle kehittämäni musiikkikoulu- tusta. Tavoitteenani oli laatia koulutus, josta päiväkodin henkilöstö saa paljon hyötyä käy- tännön työhönsä pitkäksi aikaa. Tavoitteen saavuttamiseksi oli olennaista huomioida asi- akkaan toiveet koulutuksen sisällöstä ja aikatauluista sekä suunnitella näiden pohjalta eheä ja loogisesti etenevä koulutuskokonaisuus. Tärkeää oli myös onnistua löytämään koulutukseen sellaisia työtapoja, joilla koulutuksen sisältö avautuu mahdollisimman ym- märrettävästi ja mielekkäällä tavalla aikuisille oppijoille. Päädyin siksi soveltamaan yhteis- toiminnallisia ja osallistavia opettamisen ja oppimisen tapoja. Lisäksi pidin merkityksellise- nä keskittyä hyvän oppimisilmapiirin luomiseen.</p> <p>Koulutus onnistui hyvin asiakaslähtöisyydessään. Sisältö oli juuri sitä, mitä koulutukseen osallistuneiden päiväkotien henkilöstöt toivoivat, ja aikataulut sopivat päiväkotien arkeen. Koulutuskokonaisuuden rakenne ja käytetyt työtavat tukivat hyvin koulutettavien oppimista. He kokivat myös oppimisilmapiirin hyväksi. Kehittämässäni musiikkikoulutuksessa saavu- tettiin siis edellytyksiä sille, että päiväkodeissa voitaisiin soveltaa koulutuksen sisältöä sen päättymisen jälkeenkin.</p> <p>Työ on suunnattu kaikille päiväkotien musiikkitoiminnan kehittämiseksi sekä musiikkikas- vatusta tukevan koulutuksen järjestämisestä kiinnostuneille.</p>	
Avainsanat	aikuiskoulutus, musiikkikasvatus, päiväkodit

Author Title Number of Pages Date	Erja Mesimäki Music as a joy in the Kindergartens day – Early Childhood Music Educator as an Educator in Kindergarten 33 pages + 2 appendices 29 November 2013
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Early Childhood Music Education and Community Music
Instructors	Annu Tuovila, DMus Sanna Vuolteenaho, MMus
<p>My final project is about music education which I developed for two kindergarten's staff. My aim was to create an education that gives benefit for the staff for a long time. To reach the aim it was relevant to pay attention to the wishes that the customer (the staff in kindergarten in this case) had about the contents of the education and timetables. It was also relevant to create a whole and logical education which is based on the wishes of the customer. It was important to find methods that will help especially adult learners to understand the contents of the education. I ended up to apply co-operative learning methods. In my opinion it was also important to concentrate to create a good learning atmosphere.</p> <p>The education reached the customer-oriented aim very well. The contents of the education was exactly what the customer hoped and the timetables suited very well to the kindergarten's world. The structure of the education and all the learning methods that were used supported the learning of the participants. They also found the learning atmosphere good. The conditions for using the new skills in their work for a long time were achieved in the music education.</p> <p>This final project is directed for all who are interested in developing the music action in kindergartens and organizing music education.</p>	
Keywords	adult education, music education, kindergarten

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Koulutuksen lähtökohdat	3
2.1	Musiikki päiväkodeissa	3
2.1.1	Miksi musiikkia tulee olla päiväkodeissa?	3
2.1.2	Päiväkotien musiikkitoiminta	5
2.1.3	Musiikkikasvattaja päiväkodissa	6
2.2	Aikuisryhmän kouluttaminen	9
2.2.1	Yleistä aikuisten kouluttamisesta	9
2.2.2	Aikuisten musiikillisesta kouluttamisesta	11
2.2.3	Ryhmä koulutuksessa	12
2.3	Päiväkodin musiikkikoulutuksen rakentaminen	14
2.3.1	Koulutusjakso	14
2.3.2	Musiikkikoulutuksen sisältö	15
2.4	Käytännönläheisesti kohti parempaa päiväkotien musiikkikoulutusta	17
3	Koulutusprosessi	19
3.1	Kysely ja päiväkotien valitseminen	19
3.2	Koulutuksen valmistelu	21
3.3	Koulutusjaksot	21
3.3.1	Päiväkoti Merirasti	21
3.3.2	Päiväkoti Runo	24
3.4	Palautteet	26
3.4.1	Merirastin palaute	26
3.4.2	Runon palaute	27
3.4.3	Yhteenveto	28
4	Pohdinta	30
	Lähteet	32
	Liitteet	
	Liite 1. Kyselylomake lastentarhanopettajille	
	Liite 2. Palautelomake	

1 Johdanto

Syksyllä 2010 aloitin toisen opiskeluvuoteni Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Samana syksynä aloitin myös musiikkileikkikoulutyön musiikkiopistossa opettaen kolmea ryhmää yhtenä iltana viikossa. Jo tämän ensimmäisen työvuoteni aikana havaitsin, miten rankkoja työllat voivat olla sekä opettajalle että lapsille. Useat lapset ovat ennen musiikkileikkikouluun saapumista pitkän päivän päiväkodissa, ja joillekin lapsille päiväkodin ja iltamusiikkileikkikoulun yhdistelmä käy liian raskaaksi. Virkeänä iltaihminen en omasta puolestani vastusta iltaopetusta, mutta lasten vuorokausirytmien kannalta toivoin heidän voivan osallistua musiikkitoimintaan päiväkotipäivän aikana.

Aloin miettiä erilaisia vaihtoehtoja tukea ja lisätä päiväkotien musiikkitoimintaa. Tavoitteellisen musiikkitoiminnan saattaminen päiväkoteihin vaatii toiminnan toteuttajaksi varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaisen. Meillä on Suomessa useilla paikkakunnilla ns. päiväkotimusiikkileikkikouluja, joilla tarkoitetaan musiikkiopiston musiikkileikkikoulutoimintaa toteutettuna päiväkotien tiloissa, päiväkotien toiminta-aikana. Jotkut varhaisiän musiikkikasvattajat ovat saattaneet tehdä myös esimerkiksi lastentarhanopettajatutkinnon, jolloin päiväkodin henkilökunnan joukosta löytyy ammattimusiikkikasvattaja.

Päiväkotien musiikkitoimintaa voidaan varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaisen avulla kehittää myös päiväkotihenkilöstöä kouluttamalla. Arvelisin tämän vaihtoehdon juurruttavan musiikkia paremmin päiväkodin perusarkeen, koska silloin musiikkikasvatuksellista osaamista kehitetään nimenomaan päiväkotiyhteisön sisällä sen sijaan, että musiikkitoiminnasta vastaisi yhteisön ulkopuolinen ammattilainen. Kouluttamisen tarkoituksena ei mielestäni ole tehdä päiväkotihenkilökunnasta musiikkileikkikoulunopettajia, vaan erityisesti rohkaista ja ohjata heitä käyttämään musiikkia päiväkodin arjessa, kuten esimerkiksi aamurutiineissa, pukemistilanteissa tai juhlissa. Kiinnostuin laajentamaan ammattitaitoani lasten opettamisesta aikuisten kouluttamiseen, joten päätin lähestyä opinnäytetyössäni päiväkotien musiikkitoiminnan kehittämistä kouluttamisen näkökulmasta.

Tavoitteenani oli laatia sellainen koulutus, jossa huomioidaan asiakkaan toiveet koulutuksen sisällöstä sekä aikatauluista. Tarkoituksena oli näiden pohjalta suunnitella eheä ja loogisesti etenevä koulutuskokonaisuus, jonka vaiheista tiedotetaan etukäteen kaikil-

le koulutukseen osallistuville. Halusin koulutuksen sisällön olevan vaivattomasti sovellettavissa päiväkodin henkilökunnan käytännön työhön vielä pitkään koulutuksen päättymisen jälkeenkin. Halusin myös löytää koulutukseen sellaisia työtapoja, joilla koulutuksen sisältö avautuu mahdollisimman ymmärrettävästi ja mielekkäällä tavalla aikuisille oppijoille, joten päädyin soveltamaan yhteistoiminnallisia ja osallistavia opettamisen ja oppimisen tapoja. Lisäksi tavoitteenani oli onnistua luomaan positiivinen ja avoin oppimisilmapiiri.

Olen aina ollut kiinnostunut laadukkaan opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä. Hyvää käytännön pohjaa koulutuksen järjestämiseen olen saanut havainnoimalla lukuisia ja erilaisia kouluttajia, joiden koulutuksiin olen itse osallistunut. Yhdistämällä näitä havaintoja periaatteisiin, joita pidän merkittävänä koulutuksen järjestämisessä, olen onnistunut luomaan päiväkotikoulutukselleni hedelmälliset lähtökohdat. Kouluttajana halusin erityisesti onnistua luomaan positiivisen oppimisilmapiirin ja aidon vuorovaikutuksen koulutettavien kanssa sekä innostaa ja rohkaista koulutettavia musisoimaan sekä koulutuksessa että työssään.

Opinnäytetyöni jakautuu koulutuksen lähtökohtien ja koulutusprosessin esittelemiseen sekä pohdintaan. Päiväkotikouluttamisen lähtökohtia esittelen luvussa 2. Perustelen, miksi musiikkia tulee olla päiväkodissa ja kerron yleistä tietoa päiväkotien musiikkitoiminnasta, aikuisten kouluttamisen erityispiirteistä sekä koulutusjakson rakentamisesta ja sen sisällöstä. Lisäksi esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän ja perustelen sen toimivuutta tämän työn kannalta. Tämän jälkeen esittelen koulutusprosessini luvussa 3. Esittelen päiväkodeille suunnatun kyselyn ja sen tulokset, kerron koulutusten valmistelusta, esittelen pitämäni koulutusjaksot ja lopuksi kerron vielä koulutuksesta saamistani palautteista. Työn lopuksi, luvussa 4, pohdin koulutuksen lähtökohtien ja henkilökohtaisten tavoitteideni toteutumista koulutusprosessissa.

2 Koulutuksen lähtökohdat

2.1 Musiikki päiväkodeissa

Päivähoito on joko kunnallinen tai yksityinen palvelu, jonka tarkoituksena on tarjota hoivaa, varhaiskasvatusta sekä opetusta alle kouluikäisille lapsille Suomessa. Sitä toteutetaan sekä koko- että osapäiväisenä, perheille tarpeelliseen vuorokaudenaikaan. Päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle vuoden 2013 alusta lähtien. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.)

Päiväkodit ovat yleinen paikka päivähoidon toteutukseen. Päiväkodeissa työskentelee lastentarhanopettajia, joilla on joko kasvatustieteen kandidaatin tai sosionomin (AMK) tutkinto, sekä lähihoitajia, lastenhoitajia tai päivähoitajia. Ryhmät muodostetaan yleensä ikäkausien perusteella ja aikuisten määrä suhteutetaan lapsiryhmän kokoon siten, että alle 3-vuotiaiden ryhmässä tulee olla yksi aikuinen enintään neljää lasta kohden ja yli 3-vuotiaiden ryhmässä yksi aikuinen enintään seitsemää lasta kohden (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2013).

Tässä luvussa kerron aluksi erilaisia näkökulmia sille, miksi musiikin merkitys päiväkotimaailmassa on suuri. Kerron myös yleisesti, millaista musiikillista toimintaa päiväkodeissa on ja miten musiikkikasvattaja voi tukea päiväkoteja omalla ammattitaidollaan.

2.1.1 Miksi musiikkia tulee olla päiväkodeissa?

Musiikilla on monia hyödyllisiä vaikutuksia alle kouluikäisen lapsen elämään. Se edistää lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä ja yhteiskuntamme hyvinvoivaksi jäseneksi kasvamista.

Sosioemotionaalista näkökulmasta musiikilla voidaan tukea kiintymyssuhteiden syntymistä, tunteiden tunnistamista ja niiden ilmaisua, minäkuvan rakentumista, sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen oppimista, eettisyyden kehittymistä sekä monikulttuurista kasvua (Ruokonen 2001).

Fyysis-motorisesta näkökulmasta musiikki auttaa kehittämään karkea- ja hienomotoriikkaa, voiman käytön säätelyä, kehon koordinaatiota, liikkeiden hallintaa sekä kehontuntemusta (Ruokonen 2001, 133).

Kognitiivisesta näkökulmasta musiikilla voidaan vaikuttaa kielellisten taitojen, luovan ajattelun ja ongelmanratkaisukyvyyn, tiedon prosessoinnin, tarkkaavaisuuden, muistin ja oppimisen kehittymiseen (Ruokonen 2001, 127-129). Tätä aihetta on tutkinut myös kognitiotieteen dosentti Minna Huotilainen, joka on tehnyt merkittävää tutkimustyötä musiikin vaikutuksesta lapsen aivotoimintaan.

Huotilaisen (2010) mukaan musiikilla voidaan tehostaa aivotoimintaa vaikuttamalla kaikkiin aivorakenteiden alueisiin. Aivokuorta Huotilainen kuvaa aivojen tietokoneeksi. Sillä ihminen ohjaa muun muassa tiedon vastaanottamista, muistamista ja mieleen palauttamista, kielellisiä ja motorisia toimintoja, tarkkaavaisuutta sekä aistien käyttöä. Aivokuori ei ole heti syntymän jälkeen vielä toimintavalmiudessa, vaan se alkaa silloin vasta kehittyä hiljalleen. (Huotilainen 2010.)

Musiikilla voidaan vaikuttaa aivokuoren muokkautumiseen sen kehittymisen aikana. Esimerkiksi aivokuoren kuuloalueet ja tarkkaavaisuutta säätelevät alueet tehostuvat varhaisella musiikkikasvatuksella. Tehostuneet kuuloalueet auttavat lasta muun muassa erottamaan kuulemastaan puheesta äänneitä, sävyjä, sävelkulkuja, pitkiä ja lyhyitä vokaaleja sekä eri konsonantteja. Musiikkitoiminnasta onkin tutkimustulosten mukaan hyötyä esimerkiksi lapsille, joilla on lukihäiriötä tai lapsille joilla on suomi toisena kielellä. Tarkkaavaisuuden tehostuminen lisää lasten keskittymiskykyä, mikä auttaa lapsia esimerkiksi toimimaan meluisassa ympäristössä. (Huotilainen 2010.)

Aivojen syvät osat vastaavat tiedostamattomista toiminnoista, elintoimintojen säätelystä sekä vaistomaisista reaktioista. Mielimusiikin kuuntelun on osoitettu aktivoivan aivojen syviä osia hyvin voimakkaasti, mitä Huotilainen pitää merkittävänä tuloksena, sillä syvien osien aktivoitumiseen tarvitaan vahvoja ärsykeitä. Aivojen syvien osien kehittäminen on erittäin tärkeää, sillä syvät osat vaikuttavat muun muassa kaikkeen muuhun aivotoimintaan, myös aivokuoreen ja sitä kautta kaikkeen oppimiseen, sekä yhteisöllisyyden, luottamuksen ja turvallisuuden syntyyn esimerkiksi lapsiryhmän sisäisessä toiminnassa. (Huotilainen 2010.)

Kaikkien edellä mainittujen alle kouluikäisten lasten musiikkitoiminnan merkitystä perustelevien seikkojen lisäksi musiikki on yksinkertaisesti hauskaa. Se tuottaa iloa ja mielihyvää, joihin kaikilla tulee olla oikeus. (Ruokonen 2001.)

2.1.2 Päiväkotien musiikkitoiminta

Päiväkotien musiikkitoiminta on hyvin kirjavaa. Päiväkotien yhteiset, joko viikoittaiset tai harvemmin järjestettävät, sekä ryhmien omat viikoittaiset musiikkituokiot ovat yleisiä toiminnan muotoja. Toiminnan sisällöt kylläkin vaihtelevat paljon päiväkotien henkilökuntien musiikillisten intressien mukaisesti. Tarkempia esimerkkikuvauksia päiväkotien musiikkitoiminnasta esittelen luvussa 3.1 Kysely ja päiväkotien valitseminen.

Musiikin kuten muidenkin taidemuotojen toteuttamista päiväkodeissa ohjataan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007) pohjalta tehtyjen kuntakohtaisten opetussuunnitelmien perusteella. Vasu on valtakunnallisesti yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen ja kehittämisen ohjaamiseen laadittu asiakirja, jonka laatijoina on ollut Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön, Opetusministeriön, Opetushallituksen, Suomen Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Vasun mukaan lapsella tulee olla mahdollisuuksia monipuolisiin taiteellisiin toimintoihin, kuten esimerkiksi laulamiseen, soittamiseen, tanssimiseen tai omien laulujen, lorujen ja satujen sepittämiseen. Päiväkodin henkilökunnan tehtävänä on antaa lapselle tilaa, aikaa ja ohjausta eri taidemuotoihin tutustumiseen ja niistä nauttimiseen, oman mielikuvituksen vapauttamiseen sekä taiteelliseen toimintaan ja sen dokumentoimiseen ja esittämiseen. (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007.)

On kohtuutonta vaatia päiväkodin henkilökunnalta kaikkien eri taidemuotojen tai jonkin erityisen taidekasvatuksen osaamisalueen hallintaa. Lapsiryhmien koot suhteessa aikuisten lukumäärään ja henkilökunnan muut lukuisat velvollisuudet tuovat omat haasteensa. Lisäksi osalla henkilökunnasta voi olla hyvin niukat eväät omilta opiskeluajojiltaan musiikkitoiminnan toteuttamiseen. Esimerkiksi lastentarhanopettajatutkintoon Helsingin yliopistossa kuuluu yhteensä 30 opintopistettä taito- ja taideaineita, joista musiikin osuus on 4 - 8 opintopistettä (Lto-tutkintorakenne 2012 - 2015). Onneksi meillä Suomessa koulutetaan varhaisiän musiikkikasvattajia, jotka voivat tulla päiväkotien tueksi.

2.1.3 Musiikkikasvattaja päiväkodissa

Varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaiset voivat viedä musiikkia päiväkoteihin työskentelemällä itse päiväkodissa esimerkiksi lastentarhanopettajana. Tämä edellyttää kuitenkin jonkin sellaisen tutkinnon suorittamista, joka antaa pätevyyden työskennellä päiväkodissa. Varhaisiän musiikkikasvattajat voivat myös toteuttaa yksittäisiä musiikkiprojekteja sekä kouluttaa päiväkodeissa. Seuraavaksi esittelen kokemuksia edellä mainituista vaihtoehdoista varhaisiän musiikkikasvattaja Paula Fromin puhelinhaastattelun (2013) sekä Johanna Laitilan opinnäytetyön (2013) valossa.

Fromin työpaikalla on jo kuuden vuoden kokemus musiikkileikkikoulun järjestämisestä päiväkodeissa. Tällä hetkellä toiminnassa on mukana 20 päiväkotia ja yhteensä 600 musiikkileikkikoululaista. Lukuvuosi sisältää yhteensä 30 opetuskertaa, yhden koko päiväkodin tapahtuman sekä yhden koulutustuokion päiväkodin henkilökunnalle. (From 2013.)

Päiväkotimusiikkileikkikouluun osallistuu pääsääntöisesti yli 3-vuotiaita lapsia. Osallistuminen on vapaaehtoista; aivan kaikki lapset eivät siihen osallistu. Toisten ollessa musiikkileikkikoulussa loput lapsista osallistuvat johonkin vaihtoehtoiseen toimintaan, kuten esimerkiksi askarteluun tai ulkoiluun. Päiväkotimusiikkileikkikoulussa on mukana yleensä myös joku päiväkodin aikuisista. Henkilöstä riippuen he saattavat observoida musiikkileikkitoimintaa, osallistua siihen tai olla fyysisesti samassa tilassa tekemässä jotain muita töitä. (From 2013.)

Musiikkileikkikoulutunnit järjestetään joko aamupäivisin tai lepohetken jälkeen iltapäivisin päiväkodin toiveita kunnioittaen. Päiväkodit ovat Fromin mukaan melko ehdottomia tuntien ajankohdan suhteen. Ne eivät saa mennä päiväkodille tärkeiden rutiinien kanssa päällekkäin. Hänen mielestään kaikkein ihanteellisin aika opettaa on yleensä aamupäivä, jolloin lapset ovat kaikkein virkeimmillään. (From 2013.)

Päiväkodissa musiikkileikkikoulutoimintaan osallistuvat lapset ovat virallisesti musiikkiopiston oppilaita opettajan ollessa virallisesti musiikkiopiston työntekijä. Musiikkileikkikoululaiset ilmoittautuvat ja hoitavat lukukausimaksunsa suoraan musiikkiopiston kanssa ja musiikkileikkikoulunopettaja hoitaa itse toimistoväen kanssa kaiken tarpeellisen tiedottamisen. Päiväkoti ei siis tarjoa muuta kuin opetustilan ja soittimiston, josta osa on päiväkodin omia ja osa musiikkiopiston päiväkodille hankkimia. (From 2013.)

From pitää päiväkotimusiikkileikkikoulun opettamisesta, koska lapset ovat paljon virkeämpiä kuin ilta-aikaan, opettajan työpäivä painottuu aamu- ja iltapäiväaikoihin iltojen sijaan ja työskentely-ympäristö on luotu valmiiksi lapsia varten. Myös hänen saamansa palaute on ollut voittopuolisesti positiivista. Musiikkileikkikoululaisten vanhemmat ovat olleet erittäin tyytyväisiä päiväkotipäivän aikana tapahtuvaan toimintaan. Päiväkotien henkilökunnat ovat suhtautuneet suhteellisen positiivisesti musiikkileikkikouluun ja ker-toneet lasten aina odottavan sitä innolla. Myös päiväkotien johtajat arvostavat musiikkileikkikoulun merkitystä lasten kehitykselle esim. puheenkehityksen kannalta. (From 2013.)

Helsingin Sanomissa julkaistiin 8.10.2013 uutinen (Koppinen 2013) vahvalla otsikolla, *Muskari on kielletty helsinkiläisissä päiväkodeissa*. Uutisen mukaan päiväkodeissa järjestettävä musiikkileikkikoulutoiminta on yleistynyt viime vuosina valtakunnallisesti sen kätevyuden johdosta. Helsingissä päiväkotimusiikkileikkikoulua ei kuitenkaan ole ollut, joten helsinkiläisten musiikkiopistojen rehtorit lähettivät toukokuussa 2013 Helsingin varhaiskasvatuslautakunnalle aloitteen päiväkotimusiikkileikkikoulutoiminnan aloittamisesta. Aloitteessa vedottiin muun muassa musiikkileikkikoulutoiminnassa mukana olevien lasten huoltajille tehtyyn kyselyyn, jossa 540 vastaajaa 750:stä toivoi musiikkileikkikoulua toteutettavan päiväkotipäivän aikana. Varhaiskasvatuslautakunta ei rehtoreiden ehdotukseen kuitenkaan suostunut vedoten muun muassa epätasa-arvoistumisen pelkoon ja päiväkotihenkilökunnan koulutuksen tuomaan taitoon toteuttaa musiikkikasvatusta itse. (Koppinen 2013.)

Kysyin Fromilta, onko hän törmännyt käytännön työssään syytöksiin epätasa-arvoisuudesta. Kukaan ei ollut Fromin mukaan kokenut hänen työtään epätasa-arvottavana, sillä kaikilla halukkailla on mahdollisuus osallistua toimintaan. Jos perhe ei pysty maksamaan lukukausimaksua, perheen lapsi voi saada niin sanotun vapaaoppilaspaikan. Kaikki lapset eivät välttämättä edes halua musiikkileikkikouluun. Osalle lapsista ei ole lapsen elämäntilannetta laajemmin tarkasteltuna oikea hetki osallistua siihen. Myös itse lapset ovat Fromin kokemusten mukaan hyväksyneet sen, että osa lapsista menee päiväkotipäivän aikana musiikkileikkikoulutunnille ja osa ei. (From 2013.)

Johanna Laitila on tehnyt ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyönsä (2013) alle kouluikäisiä lapsia osallistavasta musiikkiprojektista, jonka hän toteutti yhteistyössä Kajaanin varhaiskasvatuksen ja Kainuun sotilassoittokunnan kanssa. Hänen projektin-

sa sisälsi päiväkodeissa järjestettyjä musiikkituokioita, jotka liittyivät sotilassoittokunnan konserttiin, johon lapset olivat myöhemmin osallistumassa. (Laitila 2013.)

Laitilan projektissa musiikkituokiot kestivät 40 minuuttia, ja niitä tarjottiin vain osalle päiväkodeista. Musiikkituokiot pidettiin aina kello 9.30, jolloin ne sopivat luontevasti päiväkotien arkeen. Musiikkituokioiden sisältö valikoitui konsertissa kuultavien sävellysten mukaisesti. Kyseisiä sävellyksiä Laitila työsti lasten kanssa soittaen, laulaen, liikkuen, loruillen, kuunnellen ja tarinoiden pitäen musiikillisen sisältönsä keskiössä musiikin peruselementit. Hän piti musiikkituokionsa tietoisesti vain CD-soitinta ja päiväkotien rytmisoittimia käyttäen, sillä hän halusi tuokiossa käytettyjen musiikkitoimintojen olevan sellaisia, että kuka tahansa päiväkodin henkilökunnasta soittotaitoon tai musiikillisiin valmiuksiin katsomatta voisi niitä hyödyntää työssään. (Laitila 2013.)

Laitila kertoi päiväkodin henkilökunnalle aina etukäteen, miten projekti linkittyy konserttiin, mitä hän tekee, miksi ja miten. Hän halusi päiväkodin henkilökunnan voivan seurata tuokiota ammatillisen oppimisen ja kehittymisen kannalta. Hän jätti myös päiväkodille tiedot käytetyistä lauluista, loruista ja cd-levyistä, jotta kuka tahansa heistä voisi milloin tahansa muistella tuokion sisältöä ja käyttää sitä itse. (Laitila 2013.)

Kertaluontoisten projektien varjopuolena on mielestäni jatkuvuuden puuttuminen. Toisaalta projektia voisi kuvailla piristysruiskeena, joka kenties sekoittaa päiväkotihenkilöstön pedagogisen juoman pohjalle vajonnutta sakkaa muistuttaen heitä musiikin käytön mahdollisuuksista. Voi olla jopa mahdollista, että uuden materiaalin saaminen herättelee mielen perukoilta jotain jo aiemmin opittua, joka pääsee nyt uudelleen käyttöön.

Tavallaan sekä päiväkotimusiikkileikkikoulut että yksittäiset musiikkiprojektit sisältävät luontevasti pientä kouluttautumisen mahdollisuutta päiväkotihenkilökunnalle, jos he saapuvat musiikkituokioihin aktiivisesti osallistumaan, osallistumaan ja oppimaan. Lisäksi tuokioiden toteuttaminen päiväkotiympäristössä näkyy mahdollisesti päiväkodin arjessa. Musiikkituokioihin osallistuneet lapset saattavat laulaa ja lurutella oppimiaan materiaaleja musiikkituokioiden ulkopuolella, jolloin myös mahdollisesti tuokioihin osallistumattomatkin lapset oppivat niitä. Lisäksi päiväkoti täyttyy lapsista, jotka saavat musiikista iloa, mielihyvää sekä tukea kokonaisvaltaiselle kehitykselleen, mikä heijastunee positiivisella tavalla päiväkodin ilmapiiriin.

Keskityn opinnäytetyössäni erityisesti sellaiseen kouluttamiseen, joka ei sisällä minun ja päiväkodin lasten välistä toimintaa. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin tällaisen koulutuksen lähtökohdista.

2.2 Aikuisryhmän kouluttaminen

2.2.1 Yleistä aikuisten kouluttamisesta

Koulutukseen saapuu Maija Meikäläinen. Hän on perheellinen, hänellä on jokin tutkinto suoritettuna sekä monen vuoden työkokemus. Maija osallistuu koulutukseen työnsä ja vapaa-aikansa ohessa. Hän odottaa koulutuksen kehittävän hänen ammattitaitoaan ja tarjoavan selkeästi työelämään sovellettavissa olevia työvälineitä.

Maija on melko tyypillinen koulutukseen osallistuva aikuinen. Hänen kohdallaan on monia erityisiä asioita, jotka kouluttajan tulee huomioida suunnitellessaan koulutusta. Näitä ovat aiemmat omakohtaiset kokemukset, odotukset koulutuksesta, motivaatio sekä elämäntilanne.

Koulutuksen alkuvaiheessa kouluttajan täytyy Kupiaksen ja Kosken (2012, 28-31) mukaan kartoittaa koulutettaviensa aikaisempia omakohtaisia kokemuksia sekä odotuksia koulutukseen liittyen. Näin kouluttaja saa selville, mitkä ovat koulutuksen lähtökohdat. Jos kouluttaja alkaa kouluttaa tietämättä koulutettaviensa taustoja, saattaa koulutus olla pahimmillaan turhauttavaa, mikä voi johtua joko koulutuksen liian helposta tai liian vaativasta tasosta. Syynä turhautumiseen voi olla myös se, ettei koulutus vastaa lainkaan koulutettavien odotuksia. (Kupias & Koski 2012, 28-31.)

Omakohtaisten kokemusten ja odotusten kartoittaminen auttaa koulutettavaa itseään orientoitumaan tulevaan koulutukseen, fokusoimaan olennaiseen, rakentamaan uutta tietoa vanhan tiedon pohjalta sekä arvioimaan omaa oppimistaan. Nämä ovat olennaisia asioita laadukkaan oppimisen saavuttamiseksi, sillä ne auttavat koulutettavaa motivoitumaan, keskittymään itselle merkityksellisiin asioihin, asettamaan henkilökohtaisia oppimistavoitteita sekä jäsentämään omaa oppimistaan.

Aikuisia koulutettaessa voisi melkein sanoa, että kouluttajia on yhtä monta kuin on koulutukseen osallistujia. Erityisesti näin on, jos kaikki osallistujat, kouluttaja mu-

kaan lukien, ovat saman alan asiantuntijoita. Kaikki koulutukseen osallistuvat ovat saaneet elämänsä aikana monenlaista tietoa omaan alaan liittyen. Laine kertoo artikkelissaan (2009b, 111-116), että osa tiedosta on saatu suoraan jostain tiedon lähteestä, kuten esimerkiksi luennolta tai kirjasta, mutta osa tiedosta on muodostettu oman välittömän kokemuksen kautta. Tämä jälkimmäinen, niin kutsuttu hiljainen tieto, on vähintään yhtä arvokasta kuin suoraan lähteistä saatu tieto, eikä sitä saada muiden tietoisuuteen muuten kuin itse kertomalla. Jos koulutuksessa annetaan tilaa sekä koulutettavien suoraan jostain lähteestä saaman että omakohtaisesti syntyneen hiljaisen tiedon jakamiselle, niistä keskustelemiselle ja niiden arvioinnille, saadaan aikaan hedelmällistä vastavuoroista oppimista, jota kouluttaja yksin ei voisi tarjota (Laine 2009a, 60-63).

Laine huomauttaa (2009a, 60-63), että vastavuoroinen oppiminen vaatii onnistuakseen turvallisen ja avoimen ilmapiirin sekä taitavan kouluttajan. Leppilammen mukaan (2002, 288) kouluttajan täytyy olla erityisen rohkea ja avoin osoittaakseen koulutettavilleen, että hän on kouluttaessaan myös oppimistilanteessa, kuten hekin, ja että hän on kiinnostunut kuuntelemaan, millaista tietoa heillä on jakaa. Tämä vaatii rohkeutta siksi, että irtautuessaan tiukasta tiedon jakamisesta kouluttaja astuu epävarmalle alueelle, jossa koulutustilannetta voi alkaa johdattaa jokin hänelle ulkopuolinen asia. Taitavan kouluttajan ominaisuuksiin kuuluuikin valtavan tietomäärän sijaan hallita runsaasti työvälineitä, joilla ohjata oppimistilanteita (Kupias & Koski 2012, 44).

Aikuisen koulutettavan motivaatioon voi vaikuttaa monella tavalla. Motivaatiota voi heikentää edellä mainittujen omakohtaisten kokemusten ja odotusten huomioimattomuus sekä vastavuoroisen oppimisen vähäisyys. Motivaatioon vaikuttaa myös merkittävästi koulutuksen soveltuvuus työelämään (Leppilampi 2002, 287). Koulutuksen sisällön tulee siis liittyä koulutettavien työhön ja sen tulee olla sopivassa määrin helposti hyödynnettävissä. Valmiiksi pureskeltua koulutusta ei kannata toteuttaa, koska silloin koulutus ei saa koulutettavia ajattelemaan, jolloin koulutuksesta ei jää mitään pysyvämpää jälkeä oppimiseen. Toisaalta koulutuksen ei kannata olla myöskään liian korkealentoista, koska silloin siitä ei saa irti mitään heti käytäntöön vietävää asiaa. Aikuisilla voi koulutuksen ohella olla hektistä työ- ja henkilökohtaista elämää, jolloin koulutuksen jälkeen ei välttämättä ole aikaa ja energiaa pohtia pitkälti koulutuksen antia ennen kuin sitä pystyy hyödyntämään käytännössä. Uskon siihen, että jos koulutuksesta irtoaa edes pieni osanen välittömästi käytäntöön vietäväksi, säilyy motivaatio koulutettavaan aiheeseen ja aiheen alitajunnallinen prosessointi ei katkea.

2.2.2 Aikuisten musiikillisesta kouluttamisesta

Aikuisten musiikillinen lähtötaso ja suhtautuminen omiin musiikillisiin kykyihin voi olla kirjavaa. Jollakin voi olla jo varhaisessa lapsuudessa tai nuoruudessa alkanut rakas musiikin harrastus, joka on edelleen vahvasti läsnä elämässä ja kerryttänyt paljon musiikillista tietotaitoa. Jollakin toisella kokemukset voivat rajoittua koulun musiikinopetukseen ja siellä suoritettuun surullisen kuuluisaan laulukokeeseen, joka viimeistään on karkottanut kaiken uskon musiikin harrastamiseen.

Voidaan puhua musiikillisesta minäkäsityksestä, joka Autioahon (2007) mukaan tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestään suhteessa musiikkiin. Se alkaa muodostua jo lapsena ja muovautuu jatkuvasti läpi elämän. Ollessaan positiivinen se kannustaa hakeutumaan musiikin äärelle, kun taas negatiivisena sen vaikutus on päinvastainen. Autioaho huomauttaa myös musiikillisen minäkäsityksen jakautuvan eri osa-alueisiin, joissa käsitysten positiivisuus ja negatiivisuus voi vaihdella. Joku voi siis ajatella olevansa esimerkiksi loistava laulaja, mutta surkea soittaja. (Autioaho 2007.)

Musiikillinen minäkuva voi siis olla joko musiikin oppimista helpottava tai hankaloittava asia riippuen siitä, kuinka positiiviseksi tai negatiiviseksi se on muodostunut. Muita oppimista helpottavia seikkoja voivat olla aikuisen mahdollinen käsitys oppimistyylistään ja oppimisvaikeuksistaan, itsereflektion taito sekä kehon- ja mielentuntemus. (Kuisma 2008.) Musiikin oppimista voivat taas olla hankaloittamassa erilaiset henkiset esteet. Kuisma kertoo opinnäytetyössään (2008) erään aikuisoppijan maininneen kolme henkistä estettä omassa musiikin oppimisessaan. Kyseinen aikuisoppija ajatteli olevansa liian vanha aloittamaan musiikin harrastuksen, hän ei hyväksynyt epätäydellisyyttä ja hän koki olevansa kärsimätön pitkäjänteisen oppimisprosessin kanssa. (Kuisma 2008.)

Aikuisten musiikillista koulutusta varten on siis tärkeää selvittää koulutettavien omakohtaisia kokemuksia musiikista sekä panostaa turvallisen oppimisympäristön luomiseen, kuten aiemmassa alaluvussa jo kerrottiinkin yleisemmällä tasolla. Erityisesti turvallinen oppimisympäristö on avainasemassa positiivisten ja kannustavien kokemusten saamisessa sekä henkisten esteiden kaatamisessa.

Tarkastellaan aikuisten musiikillista kouluttamista vielä musiikkileikkikoulutoiminnasta tuttujen musiikillisten työtapojen näkökulmasta, jotka ovat puhe ja laulu, soittaminen,

kuunteleminen, musiikkiliikunta, taideintegraatio sekä improvisointi (Kaikkonen, Oksanen & Perkiö 2013, 23).

Laulamiseen, puheeseen, soittamiseen ja musiikkiliikuntaan ohjaamisessa tulee mielestäni huomioida aikuisten koulutettavien fyysinen kunto sekä kehontuntemus. Kannattaa pohtia ja etsiä yhdessä luonnollisia laulu- ja soittoasentoja sekä korjata mahdollisia väärin opittuja asentoja. On myös tärkeää ohjata aikuista kuuntelemaan omaa kehoaan ja toimimaan kehoaan kunnioittaen rajansa hyväksyen.

Omaehtoisten äänenkäyttökokemusten perusteella olen huomannut, että laulamisen ja puheen yhteydessä on olennaista tavoitella yhdessä nimenomaan terveellistä ja monipuolista äänenkäyttöä. Väärityneitä käsityksiä äänenkäytöstä sekä omasta äänestä on jatkon kannalta hyvä pyrkiä muuttamaan säilyttäen kuitenkin äänenkäyttöön rohkaisevan ilmapiirin.

Kaikilla aikuisilla ei välttämättä ole taustalla musiikin opintoja, joten kaikki eivät ole havaintojeni mukaan esimerkiksi nuotinlukutaitoisia tai ymmärrä musiikin termien, kuten rytmin tai melodian merkityksiä. Tämä ei kuitenkaan saa olla esteenä musisoinnille, joten laulamista ja soittamista on tärkeää harjoittaa ensisijaisesti kuulonvaraisesti. Aikuiset pystyvät kuitenkin helpommin ymmärtämään ja oppimaan musiikin teoriaa ja erilaisia termejä lapsiin verrattuina, joten teoreettisempien asioiden avaamista ei mielestäni pidä pelätä.

Aikuiset koulutettavat ovat varmasti kuunnelleet elämässään paljon musiikkia, enemmän tai vähemmän monipuolisesti. Ajattelisin että yksipuolisuuden taustalla voi olla tietämättömyys musiikinlajien monipuolisuudesta tai suunnaton mieltymys tiettyihin musiikin lajeihin. Mahdollista yksipuolisuutta voidaan rikastuttaa keskustelemalla koulutettavien esteettisistä käsityksistä sekä tutustumalla eri musiikin lajien tyyliseikkoihin. Tämä auttaa myös koulutettavia arvioimaan jonkin musiikkiesityksen laadukkuutta.

2.2.3 Ryhmä koulutuksessa

Koulutusta suunnitellessa tulee huomioida, että koulutuksen kohteena on yksilöiden lisäksi myös heidän muodostamansa ryhmä. Päiväkodin henkilökunta on toki jo valmiiksi yhteisö, mutta toisaalta musiikillinen koulutus, etenkin työyhteisön ulkopuolisen kouluttajan johdolla, poikkeaa päiväkodin normaalista toiminnasta ja asettaa työyhteisö-

sön uudenlaiseen ryhmätoimintatilanteeseen. Lisäksi päiväkodissa voi olla esimerkiksi jostain koulutukseen liittymättömästä syystä tulehtunut ilmapiiri, tai henkilökunnassa on tapahtunut lähiaikoina muutoksia, jolloin työyhteisö ei ole optimaalisimmassa ryhmässä oppimisen vaiheessa. On siis aiheellista tehdä heti koulutusjakson alussa ryhmäyttäviä harjoituksia.

Ryhmän tilaa voi oppia ymmärtämään esimerkiksi Bruce Tuckmanin 1960-luvulla kehittämän ryhmän kehitysvaiheista kertovan kuvauksen avulla (Saloviita 2006, 63-64). Tuckmanin mukaan ryhmän kehitysvaiheita on viisi. Ensimmäinen on ryhmän muodostuminen (forming), jolloin ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja tilanteeseen, jossa opiskellaan. Toinen vaihe on kuohuntavaihe (storming), jolloin ryhmän jäsenet tuntevat toisensa jo siinä määrin, että uskaltavat rohkeammin ilmaista mielipiteensä kuin ryhmän muodostumisvaiheessa. Ryhmäläiset kokeilevat ja etsivät silloin kukin omia roolejaan ryhmässä. Lopputuloksena saattaa olla eriaivista mielipiteistä ja valtataisteluista kumpuavia ristiriitoja. Kolmas ryhmän kehitysvaihe on mukautuminen (norming), jolloin ryhmäläiset ovat oppineet ratkaisemaan ristiriitoja sekä toimimaan tasa-arvoisesti. Nyt ryhmäläiset ovat saavuttaneet yhteisymmärryksen ryhmän toimintaa ohjaavista normeista, ja ryhmä on kypsä opiskelemaan yhdessä. Tätä seuraa neljäs kehitysvaihe, suorittaminen (performing), joka on ryhmän hedelmällisintä työskentelyaikaa oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. Viimeinen vaihe on hyvästijätö (adjourning), mikä liittyy ryhmän ennemmin tai myöhemmin tapahtuvaan hajoamiseen. (Saloviita 2006, 63-64.)

Ryhmän kehitysvaiheista on hyvä olla tietoinen, mutta erityisesti lyhytkestoisissa kouluksissa täytyy muistaa, ettei ryhmän vaiheiden havaitseminen ole helppoa.

Koska ryhmä on yksilöidensä summa, on tarpeellista ymmärtää myös mahdollisia ryhmän sisäisiä rooleja. Kupias ja Koski kertovat kirjassaan (2012, 131), että ryhmässä voi olla kolmenlaisia henkilöitä: tehtäviä eteenpäin vieviä henkilöitä, jotka muun muassa ideoivat, arvioivat tai etsivät tietoa, sosiaalisia tilanteita eteenpäin vieviä henkilöitä, jotka muun muassa tarkkailevat, sovittelevat tai rohkaisevat, sekä toimintaa häiritseviä henkilöitä, jotka muun muassa hankaavat vastaan, dominoivat tai vetäytyvät. Kouluttajana on tärkeää havainnoida, millaisista jäsenistä ryhmä koostuu. Ihanteellisinta lienee tilanne, jossa ryhmässä on sopivassa määrin sekä tehtäviä että sosiaalisia tilanteita eteenpäin vieviä henkilöitä. Jos jompaakumpaa joukkoa on selkeästi vähemmän, tulee Kupiaksen ja Kosken mielestä (2012, 132) kouluttajan ohjata ryhmää kohti tasapainoisempaa tilannetta. Toimintaa häiritsevien jäsenten käyttäytymiseen on myös ehdotto-

man tärkeää puuttua, jotta ryhmän sosiaalinen ja psyykinen opiskeluympäristö säilyy positiivisena. Tällaisia jäseniä voi heidän käyttäytymisensä laadun mukaisesti esimerkiksi hillitä tai aktivoida. (Kupias & Koski 2012.)

2.3 Päiväkodin musiikkikoulutuksen rakentaminen

2.3.1 Koulutusjakso

Koulutusjakso kannattaa koostaa useammasta koulutuskerrasta, jotka pyritään järjestämään 2-3 kuukauden aikana ja joilla käsitellään koulutettavaa aihetta loogisesti yhä syvemmälle porautuen. Tämä mahdollistaa aiheen prosessinomaisen työstämisen, joka jättänee koulutettavaan syvemmän oppimisen jäljen kuin yksittäinen lyhyt koulutustapahtuma. Koulutusjakson aikataulut sovitaan luonnollisesti yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Helpointa on sisällyttää koulutusjakso heidän työpäiväänsä sekä hyödyntää päiväkotien työiltoja. (Kupias & Koski 2012.)

Koulutuskertojen läpi on hyödyllistä kuljettaa myös ryhmätehtävä, joka annetaan jo ensimmäisellä koulutuskerralla, mutta puretaan vasta koulutuksen loppuvaiheessa. Tällaisen ryhmätehtävän avulla koulutettavat voivat heti alusta lähtien opetella yhdessä soveltamaan koulutuksessa oppimiaan asioita sekä työstää tehtävää vähitellen koulutusjakson edetessä. Lopuksi ryhmätehtävä puretaan kouluttajan ja kollegojen kanssa, jolloin tehtävän tekijät saavat palautetta oppimisestaan sekä ideoita ja ajatuksia jakoon koko työyhteisölle. (Leppilampi 2002.)

Koulutus on järkevää toteuttaa päiväkodin tiloissa käytännön syistä. Silloin käyttöön voidaan ottaa päiväkodin omaa välineistöä, kuten esimerkiksi soittimistoa, ja koulutukseen on helppo osallistua kesken työpäivän tai heti työpäivän jälkeen. Päiväkodin kanssa täytyy sopia etukäteen, missä tilassa koulutus järjestetään, jotta toiminnalle saadaan tarpeeksi tilaa ja rauhaa. Lisäksi koulutukseen osallistuvia on hyvä muistuttaa etukäteen aikatauluista sekä tiedottaa koulutuskertojen sisällöistä ja koulutuksessa tarvittavista välineistä. (Kupias & Koski 2012; Leppilampi 2002.)

Koulutusjakson aluksi on hyvä keskustella kouluttajan näkemyksistä liittyen koulutuksen sisällön jäsenyykseen sekä toimintaperiaatteisiin. Näin kaikki tietävät, millaista koulutusjaksoa ollaan aloittamassa. Tarvittaessa koulutettavat voivat myös esittää tar-

kentavia kysymyksiä ja parannusehdotuksia sekä pyytää perusteluita kouluttajan näkemyksille. Kun kaikilla on tiedossa yhteisesti hyväksytty päämäärä sekä tapa toimia, voidaan itse aiheeseen keskittyä paremmin. (Kupias & Koski 2012.)

Koulutusjakson päätteeksi on hyödyllistä kerätä koulutettavilta palaute, joka auttaa kouluttajaa arvioimaan onnistumistaan kouluttajana. Palautetta kannattaa pyytää koulutuksen sisällöstä, käytännön järjestelyistä sekä kouluttajan ominaisuuksista. Lisäksi palaute auttaa koulutettavia vielä jälkeempään hahmottamaan koulutuskokonaisuutta sekä arvioimaan ja tekemään yhteenvetoa oppimisestaan. (Leppilampi 2002.)

2.3.2 Musiikkikoulutuksen sisältö

Musiikkikasvatus on laaja käsite, ja se sisältää paljon päiväkodille hyödyllisiä aiheita. Koulutusjakson kesto pakottaa kuitenkin rajaamaan aiheita yhteen tai kahteen. Jotta koulutus vastaisi päiväkodin juuri sen hetkisiin tarpeisiin, tulee henkilökunnan saada olla päättämässä koulutuksen sisällöstä kouluttajan kanssa.

Koska päiväkodin henkilökunnan tietämys musiikkikasvatuksesta sen koko laajuudessaan voi vaihdella paljonkin, voi sisällön päättämistä helpottaa tarjoamalla päiväkodeille esimerkkiaiheita. Päiväkodeille tarpeellisia koulutuksen aiheita ovat muun muassa musiikkitoiminnan sisällyttäminen päiväkodin arkeen, rytmikka, entuudestaan tuttujen lastenlaulujen monipuolisempi käyttö, viisikielisen kanteleen käyttö, äänenkäyttö, uusi musiikillinen oppimateriaali sekä soittimien käyttö, hankinta ja huolto. Tarjoamalla esimerkkiaiheita päiväkodin henkilökunta saattaa huomata sellaisia musiikkikasvatuksen alueita, joista on heille suuresti hyötyä mutta joita ei olisi muuten osattu huomioida. Esimerkkiaiheisiin ei kuitenkaan välttämättä tarvitse tarttua sellaisissa tilanteissa, joissa päiväkodin henkilökunta tiedostaa selkeästi, mistä musiikkikasvatuksen alueesta he tarvitsevat lisää tietoa.

Musiikille on erityistä, ettei sitä voi oppia vain sivusta katselemalla tai kirjallisuutta lukiemalla. Siksi musiikkikasvatuksellisen koulutuksen on tärkeää olla toiminnallista ja kaikkia osallistavaa. Erityisesti päiväkotihenkilöstön musiikilliseen koulutukseen voidaan soveltaa hyvin yhteistoiminnallisen oppimisen mallia, jolla on Saloviidan mukaan (2009, 45-50) neljä erityistä tuntomerkkiä: suora vuorovaikutus, yhtäläinen osallistuminen, positiivinen keskinäisriippuvuus sekä yksilöllinen vastuu.

Suoralla vuorovaikutuksella Saloviita tarkoittaa sitä, että koulutukseen osallistujat ovat suorassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa sen sijaan, että ainoa vuorovaikutus olisi koulutettavien ja kouluttajan välillä. Tämä piirre lisää Saloviidan mukaan (2009, 45-46) aktiivisia osallistumismahdollisuuksia koulutettavien kesken. Lisäksi osallistumismahdollisuuksien jakautuminen tasapuolisesti tukee myös yhtäläistä osallistumista.

Koulutettavan työyhteisön sisällä vallitsee Saloviidan mukaan (2009, 46-48) positiivinen keskinäisriippuvuus, jos ryhmän jäsenet kokevat tarvitsevansa toisiaan voidakseen tavoittaa omat päämääränsä. Päiväkotikoulutuksessa päämääränä on tukea kaikkien koulutettavien musiikillisia taitoja, jotka yhteenlaskettuna edustaa koko työyhteisön musiikillista taitotasoa. Jos siis työyhteisö haluaa panostaa päiväkotinsa musiikilliseen toimintaan, tulee kaikkien jakaa kaikille hallitsemansa mahdollinen musiikillinen tietotaito.

Työyhteisön kehittämisessä olennaista on myös yksilöllinen vastuu. Saloviita tarkoittaa sillä (2009, 48-49) tehtävän suorittamisen kontekstissa sitä, että ryhmätyöskentelyn lisäksi arvioidaan myös yksilöllistä työskentelyä, jolloin ryhmätyöskentelyssä kukaan ei voi jättäytyä passiiviseksi. Päiväkotihenkilöstöä koulutettaessa en näe syytä siihen, että kouluttajan tulisi arvioida jokaisen yksilöllistä oppimista. Kouluttajana haluan antaa vastuun omasta oppimisesta ja sitä kautta koko työyhteisön oppimisesta jokaiselle koulutettavalle itselleen.

Musiikkikoulutuskerrat aloitetaan toiminnallisella ja musiikillisella virittäytymisellä, joka voi sisältää esimerkiksi kehon ja äänen lämmittelyä tai musiikillisia tutustumisleikkejä, jotka hiljalleen johdattavat osallistujat koulutuskerran varsinaiseen aiheeseen. Tällaisen aktivoinnin jälkeen musiikin tekeminen tuntuu ainakin omakohtaisten kokemusten perusteella paljon mielekkäämmältä. Itse aiheeseen tutustutaan liikkuen, itse improvisoiden, kouluttajaa tai koulutettavia imitoiden, soittaen, laulaen, loruillen sekä saduttaen. Vasta toiminnallisen vaiheen jälkeen istahdetaan keskustelemaan koulutuskerran tapahtumista, jolloin voidaan jakaa kokemuksia ja oivalluksia koko työyhteisölle sekä arvioida yhteistä oppimisprosessia.

Toiminnallinen ja kaikkia osallistava lähestyminen musiikkikasvatukseen on mielestäni tärkeää, koska se on juuri se väylä, jota myöten lapset musiikkia lähestyvät. Aikuiset oppivat lasten kanssa käytettäviä työtapoja parhaiten kokeilemalla niitä itse. Näin he saavat myös tietoa siitä, miltä työtavat itsestä tuntuvat; mikä on vaikeinta, mikä helpoin-

ta, mikä mieluisinta. Keskustelemalla yhdessä näistä henkilökohtaisista kokeilujen tuloksista aikuiset saavat yleisempää tietoa siitä, miten erilaiset ihmiset kokevat samoja asioita. Työtapojen toteuttaminen lasten kanssa on siis sitä helpompaa, mitä paremmin aikuinen tietää miten työtapaa käytetään ja miltä se voi tuntua. Täytyy kuitenkin muistaa, että aikuiset kaipaavat vähemmän toistoja ja ovat kaikin puolin kehittyneempiä kuin lapset, joten aikuisten kanssa toteutettavissa toiminnoissa voidaan edetä nopeammalla tempolla turhautumisen välttämiseksi.

Koulutuskerroista jaetaan kirjalliset muistiinpanot, jotka auttavat koulutettavia jäsentämään omaa oppimistaan sekä palaamaan koulutuskerran tapahtumiin. Olen huomannut, että oppimisen jäsentämisen kannalta on vielä tehokkaampaa varata koulutuskeran loppuun niin paljon aikaa, että koulutettavat voivat kirjoittaa omat muistiinpanonsa kouluttajan ohjaaman keskustelun pohjalta. Valmiiksi kirjoitetuissa muistiinpanoissa kerrotaan, miten eri toimintoja toteutettiin ja annetaan pieniä tietoiskuja kyseenomaiseen toimintaan liittyen. Myös kaikki koulutuksessa käytettävät musiikkiaineistot sekä mahdollista lisätietoa sisältävä kirjallisuus mainitaan.

2.4 Käytännönläheisesti kohti parempaa päiväkotien musiikkikoulutusta

Valitsin opinnäytetyöni toteuttamismenetelmäksi toimintatutkimuksen. Se on tutkimustapa, jossa on tarkoitus tuoda uutta tietoa jostain toiminnasta mutta myös kehittää sitä. Toimintatutkimuksellisen otteen keskeisiä tunnusmerkkejä ovat reflektiivisyys, käytännönläheisyys, pyrkimys muutokseen sekä yhteisöllisyys. (Heikkinen & Jyrkämä 1999.)

Lähestyin koulutusta hankkimalla aluksi tietoa päiväkotimaailmasta. Tein kyselyn neljälle lastentarhanopettajalle, jotka kertoivat päiväkotiansa perusarjesta sekä musiikillisesta toiminnasta. Kyselytuloksia arvioimalla hahmottelin koulutuksen mahdollisia sisältöjä ja rakenteita, sekä valitsin ne päiväkodit, joissa kokeilla koulutusta. Päädyin valitsemaan kaksi päiväkotia, joiden musiikillinen toiminta erosi selkeästi toisistaan kyselyiden perusteella. Halusin nähdä, millaiseksi luomani koulutusmalli muotoutuu kahdessa erilaisessa toimintaympäristössä.

Pidin molempien koulutusten ajan koulutuspäiväkirjaa, jossa arvioin toimintaani jokaisen koulutuskerran jälkeen. Koulutuskertojen reflektointi auttoi suunnittelemaan seuraavaa koulutuskertaa toimivammaksi. Koulutusten jälkeen keräsin myös koulutukseen osallistuneilta palautteen. Pidin koulutukset peräkkäin, jolloin pystyin ensimmäisen kou-

lutuksen jälkeen suunnittelemaan seuraavaa koulutusta omien koulutuskertojen välisen ja koulutuskokonaisuuden jälkeisen reflektoinnin sekä koulutettavien reflektoinnin pohjalta.

3 Koulutusprosessi

Koulutusprosessi alkoi keväällä 2012 kyselystä neljälle lastentarhanopettajalle, jotka työskentelevät neljässä eri päiväkodissa. Kyselyiden perusteella valitsin kaksi päiväkotia, joissa kokeilla kouluttamista. Valmistelin ja toteutin koulutukset päiväkotia Merirastissa ja Runossa lukuvuonna 2012 - 2013. Koulutusten päätteeksi keräsin koulutukseen osallistuneilta palautteen, jonka avulla pystyin arvioimaan koulutusten onnistumista.

3.1 Kysely ja päiväkotien valitseminen

Kyselyn tarkoituksena oli saada yleisesti päiväkotiin liittyvää käytännön tietoa, kuten esimerkiksi keitä päiväkodissa työskentelee, minkä kokoisia ryhmät yleensä ovat ja miten ryhmät jaottuvat. Tarkoituksena oli saada myös päiväkodin musiikkitoimintaan liittyvää tietoa. Pyysin vastaajia kertomaan vapaamuotoisesti päiväkotiansa musiikki-toiminnasta. Jos oli säännöllistä musiikkitoimintaa, pyysin kertomaan millaista se on, kuka sen suunnittelee ja kuka sen toteuttaa. Vuonna 2008 olen ollut työharjoittelussa päiväkodissa, jossa oli tehty musiikkitoimintasuunnitelma. Kysyin onko kyselyyn vastaavien päiväkodeissa tehty enemmän tai vähemmän kirjallista musiikki- tai taidetoimintasuunnitelmaa, ja jos oli, ketkä sen ovat laatineet, ja millaista hyötyä ja/tai haittaa siitä koettiin. Lisäksi kysyin millaista musiikillista osaamista päiväkotien henkilökunnalta löytyy. (Ks. Liite 1)

Ensimmäisessä päiväkodissa ryhmät suunnittelivat musiikkituokionsa itse. Noin kerran kuukaudessa pidettiin koko päiväkodin yhteinen musiikkituokio. Kyselyyn vastanneen lastentarhanopettajan ryhmässä musisoitiin aina hetki ennen ruokailua, ja vähintään kerran viikossa pidettiin pidempi musiikkituokio. Rytmikkaa tehtiin erityisen paljon. Laulut linkittyivät vuodenkiertoon. Musiikkitoiminta oli monipuolista; lapset lauloivat, soittivat, improvisoivat ja esiintyivät. Lisäksi lasten kanssa käytiin konserteissa ja osallistuttiin ulkopuolisten tahojen järjestämiin musiikillisiin työpajoihin aina kun mahdollista. Kyseisessä päiväkodissa ei ollut kirjallista musiikki- tai taidesuunnitelmaa. Henkilökunnasta löytyi harrastuneisuutta musiikkiin.

Toisessa päiväkodissa pidettiin kerran viikossa koko päiväkodin lauluhetki, jonka vetovastuu kiersi ryhmillä. Päiväkodissa oli kyselyyn vastaamisen aikoihin käynnissä pienenhanke, jonka tarkoituksena oli musiikkitoiminnan kehittäminen. Päiväkodissa oli myös musiikkikasvatuksen kehittämisryhmä, joka kirjasi ylös musiikkikasvatuksen osa-alueita

ja tavoitteita, minkä pohjalta kehitettiin musiikkitoimintaa. Ryhmän oli tarkoitus kokoontua säännöllisesti muutaman kuukauden välein arvioimaan, mitä musiikkikasvatuksen parissa oli tehty, ja mihin suuntaan oltiin menossa. Päiväkodissa oli tehty kirjallista musiikki- ja taidesuunnitelmaa, jota kehiteltiin juuri kyselyyn vastaamisen aikoihin. Ideana päiväkodissa oli kehittää sen musiikki- ja taidekasvatusta siihen suuntaan, että työtaivoiksi nousisivat draama, leikki, teatteri, musiikin työtavat, improvisaatio, heittäytyminen ja luovuus, joka kumpuaisi sekä aikuisista että lapsista. Haaveena oli saada päiväkotiin lapsia, joilla olisi hyvä itsetunto ja hyvät oppimisen eväät (into ja kiinnostus), sekä työyhteisö, joka olisi entistä ammattitaitoisempi, työhönsä sitoutunut ja tavoitteellisemmin toimiva. Päiväkodin henkilökunnasta löytyi hyvin musiikkiin harrastuneita työntekijöitä.

Kolmannessa päiväkodissa ryhmällä oli viikoittaiset musiikkihetket ja perjantaisin oli koko päiväkodin yhteinen lauluhetki. Esikoululaiset soittivat päiväkodin viisikielisillä kanteleilla. Musiikkihetkissä laulettiin, soitettiin, liikuttiin, kuunneltiin ja joskus maalattiin tai tehtiin jotain muuta vastaavaa. Päiväkodissa oli kirjallinen musiikkikasvatussuunnitelma, jonka olivat lastentarhanopettajat laatineet. Kyselyyn vastannut lastentarhanopettaja oli lisäksi tehnyt esikoululaisille oman musiikkikasvatussuunnitelman. Suunnitelma sisälsi kuukausittaiset teemat, joita jokainen voi soveltaa haluamallaan tavalla. Suunnitelmaa käytettiin vuoden aikana musiikillisen toiminnan arvioimisen apuna. Henkilökunnasta löytyi harrastuneisuutta musiikkiin.

Neljännessä päiväkodissa pidettiin koko päiväkodin yhteisiä lauluhetkiä muutaman kerran vuodessa. Yleensä lauluhetket liittyivät johonkin juhla-aikaan kuten esimerkiksi joulun tai pääsiäiseen. Yhteiset hetket olivat yleensä esitysmuotoisia sen sijaan, että niissä musisoisivat kaikki ryhmät yhdessä. Yhdessä musisoitiin ryhmissä. Päiväkodissa ei ollut kirjallista musiikki- ja taidetoimintasuunnitelmaa. Kyselyyn vastannut arveli konkreettisen ideoiden olevan henkilökunnalle hyödyllisempiä kuin kirjallisten suunnitelmien. Henkilökunnassa oli melko vähän harrastuneisuutta musiikkiin.

Päätin toteuttaa koulutuksen kahdesti saadakseni rikkaampaa koulutuskokemusta. Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista yksi muutti kesällä 2012 pois Helsingistä, joten kyseenomainen päiväkotiki karsiutui luonnollisesti pois joukosta. Kolmen päiväkodin joukosta valitsin kaksi sellaista päiväkotia, joissa musiikkitoiminta vaikutti kyselyn perusteella eroavan toisistaan.

3.2 Koulutuksen valmistelu

Aloitin koulutuksen valmistelun lähestymällä päiväkoteja sähköpostitse. Kerroin heille, millaista koulutusta olisin tarjoamassa, ja millaisia teemoja koulutukseen voidaan esimerkiksi sisällyttää. Samalla sovimme päiväkotien työntekijöiden kanssa tutustumiskäynnistä, jolloin tapaisimme toisemme, suunnittelisimme koulutuksen sisällön sekä sopisimme aikatauluista. Tutustumiskäyntien jälkeen lähetin vielä sähköpostitse koonnin koulutussuunnitelmasta, josta ilmenivät koulutusaikataulut sekä hahmotelma koulutuskertojen sisällöistä.

Koulutus koostui molemmissa päiväkodeissa neljästä koulutuskerrasta, joista yksi toteutettiin ilta-aikaan ja loput päiväsaikaan. Päivisin toteutetut tapaamiset kestivät alkuperäisen suunnitelman mukaan 1,5 tuntia. Päiväkodin elämää ei kuitenkaan voinut keskeyttää koulutuksen vuoksi, joten työyhteisöt osallistuivat koulutukseen kahdessa eri ryhmässä 45 minuuttia kerrallaan. Ensimmäisen kerran jälkeen huomasin reippaasti yliaikaa kouluttaessani, ettei 45 minuuttia riitä huolellisesti toteutettavaan koulutuskertaan lainkaan, joten päiväajat muutettiin saman tien yhteensä kahden tunnin mittaisiksi. Koulutuskerrat pyrittiin järjestämään lähekkäin ja lähes kaikki saatiin alustavasti sovitua enintään kahden viikon päähän toisistaan. Jälkimmäisen päiväkodin aikataulut kyläkin venyivät harmillisesti sairasteluni vuoksi.

3.3 Koulutusjaksot

Olen soveltanut molemmissa koulutusjaksoissa Metropolia Ammattikorkeakoulun varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnoissa oppimiani harjoituksia. Harjoitukset ovat peräisin lukuisilta eri opettajilta, jotka ovat saattaneet kehittää harjoitukset itse tai oppineet ne opettajiltaan tai kollegoiltaan. Lisäksi harjoitukset ovat vuosien aikana sulautuneet yhteen pedagogisten ideoideni kanssa. Koulutusjaksoissa käytettyjen harjoitusten tarkkaa alkuperää on siis vaikeaa jäljittää.

3.3.1 Päiväkoti Merirasti

Päiväkoti Merirastin koulutus rakentui rytmikan, liikkeen, soittimien käytön sekä ohjelmiston uudenlaisten ja monipuolisten käyttötapojen ympärille. Merirastissa oli koulutuk-

sen aikana teemana Peter Pan, joten koulutuksessa hyödynnettiin myös merirosvojen ja keijujen maailmaa.

Kaksi ensimmäistä koulutuskertaa koostuivat kahdesta erilaisesta prosessista, joissa molemmissa edettiin liikkeestä soittoon. Kolmas kerta toteutettiin työyhteisön työllässä, jossa purettiin ryhmätöitä. Viimeisellä kerralla käsiteltiin alle 3-vuotiaitten musiikkikasvatusta.

Ensimmäinen koulutuskerta aloitettiin tutustumisleikillä, jossa seisoi käsi kädessä piirissä heijaten käsiä eteen ja taakse. Käsien ollessa takana jokainen kertoi vuorollaan jotain itsestään. Tutustuimme toisiimme paljastaen nimiä sekä syntymä- ja verotuskuntia. Sen lisäksi että tutustumisleikki viritti meitä yhteiseen musiikilliseen tuokioon, se oli myös ensimmäinen yhteissoittohetki; yhteinen pulssi sykki kaikissa edestakaisin heijavissa käsissä.

Koulutuskerran varsinainen ydin oli Paukkumaissi-orkesterin levytys *Merirosvolaulusta* (säv. trad). Laulun soidessa ensi kertaa merirosvot rantautuivat saarelle, ja ryhtyivät tutkimaan sitä löytäen muun muassa ylitettäviä jokia sekä roikkumisen kestäviä liaaneja. Koulutustilana toiminut pieni sali täyttyi siis persoonallisista merirosvoista, jotka liikkuvat vapaasti ympäriinsä musiikkia ja minun antamiani mielikuvia eläen. Seuraavaksi kaikki pääsivät kokeilemaan kaikkien merirosvomaista liikehdintää seuraa johtajaa - leikissä. Johtajaa vaihdettiin aina laulu- tai soittosäkeistöjen vaihtuessa, joten huomaamattamme hahmottelimme liikkeellisesti jo *Merirosvolaulun* muotoa.

Laulun sanoituksesta lainasimme sanarytmejä ”huh-hah hei” ja ”musta lippu liehu- maan”, joihin opettelimme molempiin erilaiset kehorytmit. Harjoiteltuamme näitä jonkin aikaa jakauduimme kehorytmien mukaisesti kahteen joukkoon, jotka lopulta vaelsivat sekaisin tilassa molempien kehorytmien soidessa samanaikaisesti. Tutkailimme vielä sana- ja kehorytmien taipumista djemberumpuihin. Koska rumpuja ei riittänyt läheskään kaikkien soitettavaksi, otimme mukaan muita pieniä rytmisoittimia, kuten rytmikapuloita tai guiroja, ja musisoimme yhdessä käyttäen sekä opettelemiamme että muitakin rytmejä.

Koska Merirastissa oli käytössä myös laattasoittimia, keskityimme mallettien käytön harjoitteluun. Tällä kerralla olimme miekkailevia merirosvoja, jotka malletit miekkoinaan harjoittelivat karkeamotorisia miekkailuliikkeitä, joissa muun muassa vahvistet-

tiin lihaksia sekä keskilinjan ylittämistä. Hienomotorisempaan mallettien käyttöön tutustuimme seuraavalla koulutuskerralla.

Toinen koulutuskerta aloitettiin virittäytymällä edellisellä kerralla pois jääneellä mallettileikillä. ”Huh-hah hei” -sanarytmin varaan rakentunut kehorytmi oli sellainen, että sitä pystyi helposti rytmittämään myös parin kanssa.

Varsinaisesti toinen kerta rakentui *Pähkinänsärkijä*-baletin *Makeishaltijattaren tanssin* (säv. P. Tsaikovski) ja keijujen maailman ympärille. ”Keijut kaikki tulkaa yhdessä taikomaan! Lumotaan Mikä-mikä-maa!”, huhuiliin musiikin A-osan melodiarytmin mukaisesti samalla, kun sävellystä lähestyttiin edellisen kerran tapaan musiikin mukaan vapaasti liikkuen ja toisten liikkumista imitoiden. Vapaasta liikkeestä edettiin tällä kertaa vielä koreografian tekemiseen. Tanssin A-osaa tanssittiin piiritanssina käyttäen askeleina erään liikkujan vapaan liikkumisen hetkellä luotua liikkumistyyliä. B-osassa taas irtauduttiin piiristä levittelemään keijupölyä eri tasoihin ja suuntiin eri voimakkuuksilla ja tempoilla.

Mallettileikkejä jatkettiin keskittyen mallettien hienomotorisempaan käyttöön ja soitto-tekniikkaan. Harjoitimme laattasoittimien käytössäkin tarvittavaa silmän ja käden yhteistyötä rikkomalla saippuakuplia tällä kertaa taikasauvoiksi muuntuneilla malleteilla *Makeishaltijattaren tanssin* soidessa taustalla. Musiikin mukana soitimme myös malleteilla lattiaa, jolloin harjoittelimme muun muassa tasa- ja vuorokäsin soittamista.

Koulutuskerta päätettiin satuun, joka tehtiin yhdessä saduttamalla. Kehitimme vielä soittimilla äänimaiseman omalaatuisen hetkessä syntyneen tarinan tapahtumille, hahmoille ja tuntemuksille.

”Hei terve vaan ja iltaa! On mukava sua tavata!”, laulettiin ja rytmiteltiin kolmannen koulutuskerran aluksi. Käytettävissämme oli nyt työilta, jonka päätarkoituksena oli esitellä ryhmätyöt, kokeilla niitä yhdessä ja keskustella niistä. Ryhmätyötehtävänä oli valita jokin laulu tai loru., johon sai tehdä kaksi tai kolme toteuttamisideaa edellisten koulutuskertojen tuomien ideoiden pohjalta. Sovellusideoinnin kohteena olivat olleet seuraavat laulut; *Minä olen koira*, *Pikkuinen tonttu* sekä *Tonttujen jouluyö*. Ryhmätyöt olivat onnistuneita, ja niissä oli käsitelty sana- ja kehorytmeillä leikkimistä, mallettiharjoituksia, liikettä sekä soittimilla soittoa.

Illan päätteeksi harjoittelimme laatoilla ja muilla rytmisoittimilla soittamista, sekä tutustuimme liikkeen ja kuvallisen ilmaisun yhdistelemiseen. Soittovuorossa olleet harjoittelivat erityisesti soittamaan erilaisia bordunoja laattasoittimilla. Samalla he loivat musiikin, jonka mukaan ei-soittovuorossa olleet toimivat. Ei-soittovuoroiset muun muassa piirsivät edellä istuvan selkään jonkin kuvan. Kuvan selkäänsä saanut piirsi sen edelleen seuraavalle, kunnes kuva siirtyi lopulta paperille.

Viimeisellä koulutuskerralla keskityttiin 1-2-vuotiaiden musiikkikasvatukseen. Lähestyimme teemaa taaperoikäisen lapsen ihmettelevän maailmankatsomuksen kautta. Ihmettelimme ääntämme ja kehoa laulujen *Sukka ja tossu*, *Sormilaulu* ja *Pää ja olkapää* avulla ja leikkimällä esimerkiksi erilaisia eläimiä. Lopuksi kokeilimme samaistua taaperoikäisen reaktioon, joka seuraa siitä, kun tämä saa käsiinsä mielenkiintoisen soittimen tai muun esineen houkuttelevan musiikin soidessa.

3.3.2 Päiväkoti Runo

Päiväkoti Runon koulutus rakentui äänenkäytön ja alle 3-vuotiaiden musiikkikasvatuksen ympärille. Näiden ohessa tutustuttiin myös uuteen musiikilliseen oppimateriaaliin sekä musiikkikasvatuksen sovellusmahdollisuuksiin päiväkodin arjessa.

Koulutus aloitettiin koko työyhteisön työillalla, jossa perehdyttiin puolentoista tunnin ajan äänenkäyttöön. Aloitimme tutkimalla hyvää äänentuottoasentoa aina lantionlevyisestä haara-asennosta pehmeiden polvien kautta luonnolliseen lantion, selän ja hartioiden asentoihin. Herättelimme ja lämmittelimme kehoa fyysisillä harjoituksilla, joita teimme *Black Sandsin* (säv. Bonobo) helliessä mieltämme. Fyysiset harjoitukset sisälsivät muun muassa selkärangan kiertoa ja rullausta, hartioiden pyörittelyä sekä kylkien venytystä. Tavoitteena oli siis saada keho mahdollisimman rentoon ja ryhdikkääseen tilaan, jossa ääni voi vapautua.

Tutkimme myös hengitystä käyttäen mielikuvana lasipulloa, joka on kehon sisällä ja jonka pohja on lantionpohjassa. Harjoittelimme hengittämään siten, että ilma valahtaa pullonpohjaan saakka läiskyen myös pullonseinämille. Hyödynsimme hengittämisessä laulajille hyvin tuttua isäntämiesasentoa. Vahvistimme vielä pariharjoitteena pullonseinämämielikuvaa siten, että toinen parista laittaa kätensä isäntämiehessä istuvan parin selälle, jolloin tuettava kohdistaa hengitystään parinsa käsien alle.

Lähestyimme puhetta ja laulua jatkamalla lasipullomielikuvaa. Hengitetyn ilman jatkeena tulee ääni, joka myös valahtaa lasipulloon. Teimme ääniharjoituksia huulitäryllä, r-konsonantilla ja muilla konsonanteilla, joihin lopulta yhdistettiin erilaisia vokaaleja ja niiden yhdistelmiä. Näitä laulettiin eri sävelkorkeuksilla kulkevilla pienillä melodioilla. Pohdimme myös kehon asennon ja hengittämisen merkitystä puheen kannalta, ja haimme esikuvaa terveelle puhumiselle leikkien vanhojen suomifilmien näyttelijöitä. Kokeiltuamme miltä olisi voinut kuulostaa, jos Ansa Ikonen olisi kehottanut päiväkodin pihalla lapsia tulemaan alas puusta, tulimme siihen tulokseen, että ilo ja nauru auttavat kehoa vapauttamaan ääntä.

Työillan päätteeksi demonstroin koulutukseen osallistuneille tekemäni äänenavaussadun, joka kertoo Kaisa-kissan aamusta. Kaisa-kissan herätyskello soi, hän venyttelee, jumppaa, nuuskii aamupalaansa, puhdistaa kielellään hampaansa ja laulaa radion mukana. Näin kiedotaan tarinaan aiemmin tehtyjä hengitys- ja ääniharjoituksia, jotka ohjaavat lapsia hyvään äänenkäyttöön. Tämän demonstraation pohjalta koulutettavat tekivät pienissä ryhmissä lapsille pienet äänenavaussadut, joita kokeiltiin yhdessä.

Lopuksi keskusteltiin äänenhuollosta. Annoin konkreettisia vinkkejä harjoituksiin, joita henkilökunta voi tehdä äänen ollessa väsynyt.

Aloitimme myös kaikki kolme seuraavaa koulutuskertaa niillä äänen- ja kehonlämmittelyillä, jotka tulivat tutuksi työillan myötä.

Toisen koulutuskerran aiheena oli 1-2-vuotiaiden lasten musiikkikasvatus. Lähestyimme aihetta Merirastin tapaan eli taaperoikäisen lapsen ihmettelevän maailmankatsoimuksen kautta. Kehon liikuttamista, nimeämistä ja tutkimista lähestyimme laulujen *Jumppa* ja *Tämä poika marssii kautta* ja omaa ääntä ihmeteltiin aiemmin koettujen ääniharjoitusten avulla. Pohdimme myös, miten soittimia tulisi saada lähestyä omassa tahdissa rauhassa ihmetellen ja kokeillen.

Kolmannella koulutuskerralla keskityttiin 2-3-vuotiaiden musiikkikasvatukseen, jossa käytännössä syvennettiin edellisen kerran aiheita hieman eri musiikkivalinnoilla.

Viimeisellä kerralla kävimme läpi pienet ryhmätyöt. Koulutettavat olivat tehneet tuttuihin lastenlauluihin alle 3-vuotiaille soveltuvia soitto- ja liikuntaleikkejä. Ideoinnin kohteena olivat laulut *Hämähämähäkki* ja *Jänis istuu maassa* sekä loru *Aurinko aurinko lettuja*

paistaa. Ideat jaettiin kaikille yhdessä leikkien, ja lopuksi niitä myös kehiteltiin yhdessä eteenpäin.

3.4 Palautteet

Koulutuskertojen viimeisellä kerralla keräsin koulutukseen osallistuneilta nimettömän kirjallisen palautteen (ks. Liite 2), jossa pyysin heitä arvioimaan koulutuksen sisältöä, käytännön järjestelyitä sekä kouluttajaa. Palaute sisälsi erilaisia väitteitä, joita koulutettavien tuli arvioida ympyröimällä jokin seuraavista vaihtoehdoista: 1 = hyvin eri mieltä, 2 = hieman eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = hieman samaa mieltä sekä 5 = hyvin samaa mieltä. Päiväkoti Merirastissa palautteen antoi kymmenen ja Runossa seitsemän koulutukseen osallistunutta.

3.4.1 Merirastin palaute

Merirastissa vähintään puolet vastaajista oli sitä mieltä, että koulutuksen todellinen sisältö vastasi alkupalaverissa toivottuja sisältöjä sekä osallistujien odotuksia todella hyvin. He olivat myös sitä mieltä, että sisältö oli vaivattomasti sovellettavissa käytännön työhön, ja että sisältöä voi todella hyvin hyödyntää pitkään koulutuksen päättymisen jälkeenkin. Neljä koulutuskertaa muodosti heidän mielestään eheän kokonaisuuden, ja tapaamisten yhteydessä saadut kirjalliset materiaalit auttoivat heitä jäsentämään oppimistaan todella hyvin. Vähän alle puolet osallistuneista oli edellisistä väitteistä hieman samaa mieltä.

Yli puolet osallistujista oli hieman samaa mieltä sen suhteen, että koulutus oli opettanut tekemään musiikkia entistä rohkeammin, tai että koulutus olisi innostanut heitä käyttämään musiikkia työssään entistä enemmän. Vain muutama vastaaja oli tästä hyvin samaa mieltä. Yksi vastaaja koki olevansa hyvin eri mieltä koulutuksen rohkaisevan vaikutuksen suhteen.

Mielipiteettömyyttä oli erityisesti aiheuttanut väite ryhmätehtävän auttavasta vaikutuksesta oppimisen jäsentämisessä, sillä peräti puolet osallistujista ei osannut sanoa väitteestä mitään toisen puolen ollessa hieman tai hyvin samaa mieltä väitteen kanssa.

Yli puolet osallistujista piti neljän tapaamisen mittaista koulutusta, koulutuskertojen välistä aikaa sekä 60 minuutin koulutuskertaa sopivan mittaisina. Kolme osallistujaa olisi kaivannut useamman kuin neljä koulutuskertaa ja yksi pidemmän kuin 60 minuutin koulutuskerran. Toisaalta neljä koki koulutuskertojen välisen ajan liian pitkäksi. Seitsemän osallistujaa piti henkilökunnan jakamista kahteen osallistujaryhmään erittäin hyvin toimivana ratkaisuna loppujen ollessa aiheesta vailla mielipidettä. Vain puolet vastaajista koki tiedotuksen koulutuksen sisällöstä ja aikataulusta hieman tai hyvin toimineeksi yhden ollessa väitteestä täysin eri mieltä.

Lähes kaikki ajattelivat koulutuksen olleen erittäin hyvin suunniteltua ja valmisteltua sekä systemaattisesti ja järjestelmällisesti etenevää. He olivat myös sitä mieltä, että kouluttaja onnistui luomaan erittäin hyvin hyvän oppimisilmapiirin sekä aidon vuorovaikutuksen koulutettavien ja itsensä välille. He myös ajattelivat koulutuksen työtapojen tukeneen heidän oppimistaan. Alle puolet oli edellä mainituista väitteistä vain hieman samaa mieltä ja yksi ei osannut sanoa mitään.

3.4.2 Runon palaute

Runossa yli puolet osallistuneista oli sitä mieltä, että koulutuksen todellinen sisältö vastasi alkupalaverissa toivottuja sisältöjä ja osallistujien odotuksia hyvin. He olivat myös sitä mieltä, että sisältö oli vaivattomasti sovellettavissa käytännön työhön, ja että sisältöä voi hyvin hyödyntää pitkään koulutuksen päättymisen jälkeenkin. Vain muutamat olivat edellä mainituista hieman samaa mieltä.

Yli puolet osallistujista piti neljän tapaamisen mittaista koulutusta, koulutuskertojen välistä aikaa sekä 60 minuutin koulutuskertaa sopivan mittaisina. Yksi olisi kaivannut useamman kuin neljä koulutuskertaa ja yksi pidemmän kuin 60 minuutin koulutuskerran. Kaksi osallistujaa koki koulutuskertojen välisen ajan liian pitkäksi. Lähes kaikki pitivät henkilökunnan jakamista kahteen ryhmään erittäin tai melko hyvin toimivana ratkaisuna loppujen osallistujien ollessa aiheesta vailla mielipidettä. Kolme koki tiedotuksen koulutuksen sisällöstä ja aikataulusta hieman tai hyvin toimineeksi. Toisaalta neljä osallistujaa ei osannut sanoa väitteestä mitään.

Kaikki koulutukseen osallistuneet olivat erittäin paljon samaa mieltä siitä, että koulutuksessa toimi aito vuorovaikutus kouluttajan ja koulutettavien kesken, ja että kouluttaja onnistui luomaan hyvän oppimisilmapiirin. Lähes kaikkien mielestä koulutus oli erittäin

hyvin suunniteltua ja valmisteltua yhden osallistujan ollessa asiasta vain hieman samaa mieltä. Viisi vastaajaa oli erittäin samaa mieltä siitä, että koulutus eteni systemaattisesti ja järjestelmällisesti, ja että koulutuksen työtavat tukivat oppimista. Loput olivat asiasta hieman samaa mieltä.

3.4.3 Yhteenveto

Molemmissa päiväkodeissa oltiin siis enimmäkseen erittäin samaa mieltä siitä, että koulutuksen todellinen sisältö vastasi alkupalaverissa toivottuja sisältöjä, koulutus vastasi hyvin koulutettavien odotuksia, sisältö on vaivattomasti sovellettavissa käytännön työhön, sisältöä voi hyödyntää pitkään koulutuksen päättymisen jälkeenkin ja että neljä koulutuskertaa muodosti eheän kokonaisuuden. Tavoitteeni toteuttaa nimenomaan asiakkaan toiveiden pohjalta rakennettava ja eheä koulutuskokonaisuus sai hyvää palautetta. Myös sisällön suhteen onnistuin tavoitteessani.

Mielipiteet koulutuksen innostamisesta käyttää musiikkia enemmän työssä sekä koulutusmuistiinpanojen avulla oppimisen jäsentämisessä jakoutuivat hieman päiväkotien välillä. Koulutus ei myöskään rohkaissut musisoimaan niin vahvasti, kuin olisin toivonut. Ryhmätehtävän vaikutus oppimisen jäsentämisessä taas sai vastaajat hyvin mielipiteettömiksi. Koulutusmuistiinpanojen laatua ja ryhmätehtävän toteuttamista täytyy siis jalostaa. Ehkä muistiinpanojen hyöty kasvaisi entisestään, jos jokainen tekisi ne itse yksinkertaiseen runkoon tai tyhjälle paperille, ja muistiinpanojen tekemiselle varattaisiin aikaa. Ryhmätehtävää voisi mahdollisesti työstää koulutuksen aikana, koska päiväkotien hektinen arki vei pois huomion ryhmätehtävästä.

Koulutusjaksot olivat kaiken kaikkiaan sopivan mittaisia, koulutuskertojen välillä oli sopivasti aikaa ja 60 minuutin koulutuskerta oli sopivan mittainen. Molemmissa päiväkodeissa muutamat eriävät mielipiteet paljastivat, että useampi koulutuskerta tiheämmässä ajassa yli 60 minuutin mittaisella koulutuskerralla olisi ollut mieluisampi. Tästä voidaan päätellä koulutuksen olleen mielekäs, koska sille haluttaisiin järjestää enemmän aikaa. Toisaalta voi myös olla, että koulutusjaksot sisälsivät liikaa asiaa noin lyhyessä ajassa käsiteltäväksi. Henkilökunnan jakaminen kahteen ryhmään oli koettu enimmäkseen toimivaksi. Tiedotusta taas saa täsmentää seuraavalla kerralla.

Molemmissa päiväkodeissa oltiin hyvin samaa mieltä siitä, että kouluttaja onnistui luomaan hyvän oppimisilmapiirin, ja että vuorovaikutus kouluttajan ja koulutettavien välillä

toimi hyvin. Kaikki ajattelivat myös koulutuksen olleen hyvin suunniteltua ja valmisteltua, systemaattisesti ja järjestelmällisesti etenevää sekä oppimista tukevia työtapoja sisältävää. Onnistuin hyvin siis yhdessä tärkeimmistä tavoitteistani eli ihmisten aidossa kohtaamisessa.

4 Pohdinta

Kehittämässäni ja toteuttamassani musiikkikoulutuksessa tärkeintä oli saavuttaa hyvää oppimista, joka kantaa musiikkikasvatuksellisia työvälineitä kauas koulutuksen päättymisen jälkeenkin. Pidin asiakaslähtöisyyttä, koulutuskokonaisuuden eheää ja loogista kaarta, tarkoituksenmukaisten työtapojen valintaa sekä hyvää oppimisilmapiiriä tärkeinä periaatteina hyvän oppimisen saavuttamisessa.

Huomasin, että päiväkotia hyvin palveleva koulutus rakennetaan tiiviissä yhteistyössä päiväkodin kanssa. Asiakaslähtöisyys onnistuikin molemmissa koulutuksissa hyvin. Käytännön järjestelyt eli koulutusten toteuttaminen päiväkodin tiloissa päiväkotipäivän aikana ja henkilökunnan jakaminen kahteen ryhmään sopivat hyvin päiväkodin arkeen. Päiväkotihenkilökunnan toiveet koulutusten sisällöistä tulivat huomioitua ja hyvin toteutettua.

Prosessinomaisen ja loogisesti etenevä eheä kokonaisuus yhdistettynä yhteistoiminnallisten ja kaikkia osallistavien työtapojen sovelluksiin tuki opiskeltavien asioiden syvällisempää oppimista. Yhteistoiminnallisten ja kaikkia osallistavien työtapojen sovellukset sopivat havaintojeni mukaan hyvin aikuisten muodostaman työyhteisön musiikilliseen oppimiseen.

Koulutustilanteissa oli vahvasti läsnä aito vuorovaikutus. Vastavuoroinen asiantuntijuus säilyi mielestäni hedelmällisenä, sillä uskalsin kouluttajana oman ammattitaitoni jakamisen lisäksi vastaanottaa opettavaisia näkemyksiä muilta kasvatusalan ammattilaisilta. Tällainen rehellisyys ja avoimuus auttoivat varmasti luomaan turvallisen ja positiivisen oppimisilmapiirin.

Saamieni palautteiden perusteella koulutettavien rohkaiseminen musisointiin ja musiikin käyttämiseen työssään ei saanut niin vahvasti tuulta purjeisiin, kuin mitä olisin toivonut. Oppimisilmapiirillä tai kouluttajaolemuksellani en usko olevan tekemistä tämän asian kanssa. Sen sijaan arvelen, että koulutettavien omakohtaisten kokemusten huolellisempi kartoittaminen olisi auttanut asiaa. Myös se, että koulutuksen sisältöä olisi rajannut nykyisestään ja järjestänyt enemmän aikaa musisoinnille ja asioiden kypsymiselle, olisi voinut olla avuksi.

Opinnäytetyömatkani aikana olen saanut käytännössä kokeilla periaatteitani sekä kirjallisuuden valossa laajentaa tietämystäni aikuisten kouluttamisesta. Olen onnistunut laajentamaan ammattitaitoani ja saanut hyvät valmiudet kouluttaa myös tulevaisuudessa. Lisäksi olen oppinut ymmärtämään päiväkotimaailmaa, mikä auttaa kaikenlaista työskentelemistäni päiväkotiympäristössä.

Seuraavan kerran kun lähden kouluttamaan, haluan antaa enemmän aikaa opiskeltaville asioille sekä oppimisesta keskustelemiselle. Tämä toteutunee parhaiten rajaamalla koulutuksen sisältöä reilusti. Opinnäytetyössäni toteutetuissa koulutuksissa oli mukana muutama eri laajuinen aihepiiri mutta vastaavanmittaisen koulutuksen voisi uskaltaa rakentaa jopa yhden aihepiirin varaan. Tällöin päästäisiin paremmin porautumaan sekä koulutettavien yksilölliseen että työyhteisön oppimiseen.

Lähteet

Autioaho, Minna. 2007. Aikuinen soiton harrastajana. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

From, Paula. 2013. Varhaisiän musiikkikasvattaja, Espoon musiikkiopisto. Haastattelu. 18.10.2013.

Heikkilä, Matti, Välimäki, Anna-Leena & Ihalainen, Sirkka-Liisa. 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Teoksessa Oppaita / Stakes : 56. Stakes. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Luettu 27.11.2013.

Heikkinen, Hannu L. T. & Jyrkämä, Jyrki. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa H. L. T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä – Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY, 25-62.

Huotilainen, Minna. 2010. Musiikki vaikuttaa lapsen aivotoimintaan. Saatavilla www-muodossa:
http://www.lahdenmusiikkiopisto.fi/easydata/customers/lahmo/files/tapahtumat2010/2010-04-28_huotilainen.pdf. Luettu 27.11.2013.

Kaikkonen, Markku, Oksanen Terhi & Perkiö Soili. 2013. Orff Ops - Musiikkipedagogiikan koulutusohjelman opetussuunnitelma. Järvenpää: Järvenpään kirje- ja lomakepaina.

Koppinen, Mari. 2013. Muskari on kielletty helsinkiläisissä päiväkodeissa. Helsingin sanomat. 8.10.2013. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.hs.fi/kulttuuri/a1381120628430?jako=c950cbe606c5b21c025a56c48a0764eb>. Luettu 27.11.2013.

Kuisma, Ulla-Riikka. 2008. Merja 40 v. sellonsoiton aloittajana: miten ja miksi aikuinen oppii? Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kupias, Päivi & Koski, Mia. 2012. Hyvä kouluttaja. Sanoma Pro.

Laine, Timo. 2009a. Periaatekolmikko toimintaa ohjaamassa. Teoksessa T. Laine & A. Malinen (toim.) Elävä peilisali –Aikuista pedagogiikkaa oppimassa. Helsinki: Hansaprint, 37-64.

Laine, Timo. 2009b. Tiedon eri kerrokset ja oppiminen. Teoksessa T. Laine & A. Malinen (toim.) Elävä peilisali – Aikuista pedagogiikkaa oppimassa. Helsinki: Hansaprint, 109-128.

Laitila Johanna. 2013. Ettette lähtis peräs – Osallistava musiikkielämys lapsille. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö ylempi AMK.

Leppilampi, Asko. 2002. Yhteistoiminnallinen oppiminen aikuiskoulutuksessa. Teoksessa P. Sahlberg & S. Sharan (toim.) Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Porvoo: WS Bookwell, 286-307.

Lto-tutkintorakenne 2012-2015. 2015. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.helsinki.fi/okl/koulutukset/varhaiskasvatuksen/Lto-tutkintorakenne%202012-2015.pdf>. Luettu 27.11.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Päivähoito on osa varhaiskasvatusta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/?lang=fi>. Luettu 27.11.2013.

Ruokonen, Inkeri. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-Paino, 120-143.

Saloviita, Timo. 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Juva: WS Bookwell.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeisin lainsäädäntö. Saatavilla www-muodossa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_ja_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto. Luettu 27.11.2013.

Kyselylomake lastentarhanopettajille

Yleistä päiväkodista

1. Kerro peruspäivärytmistänne päiväkodissanne.
2. Keitä päiväkodissanne on? (mikä on lasten ikähaitari, kuinka monta ryhmää, kuinka suuria ryhmiä, kuinka paljon aikuisia ryhmissä, millaisia koulutuksia henkilökunnalla on, yms.)

Päiväkoti ja musiikki

3. Kerro vapaamuotoisesti päiväkotinne musiikkitoiminnasta. (Lisäksi jos teillä on säännöllistä musiikkitoimintaa, kerro millaista se on, kuka sen suunnittelee ja kuka sen toteuttaa.)
4. Onko päiväkodissanne tehty enemmän tai vähemmän kirjallista musiikki- tai taide-toimintasuunnitelmaa? Jos on, ketkä sen ovat laatineet, ja millaista hyötyä ja/tai haittaa koet siitä olleen.
5. Millaista musiikillista osaamista päiväkotinne henkilökunnalta löytyy? (Onko jollain musiikin alan ammattitutkinto (toinen aste tai korkeakoulu), muuta musiikin alan koulutusta (esim. täydennyskoulutusta/kursseja varhaisiän musiikkikasvattajille) tai muunlaista musiikin harrastuneisuutta (lapsuus- ja nuoruusiän harrastustoimintaa tai aikuisiän harrastustoimintaa)?)

Päiväkodissa kouluttaminen

6. Mistä musiikkikasvatuksen osa-alueista olisi päiväkodissanne erityisen hyödyllistä saada tietoa...
 - henkilökunnalle entuudestaan vieraiden lastenlaulujen/lorujen opetteleminen?
 - henkilökunnalle entuudestaan tuttujen lastenlaulujen/lorujen käyttäminen monipuolisesti?
 - soittimet (käyttö, hankinta, huolto)?
 - materiaalit (levyt, nuotit, kirjat)?

- säestyssoittimien käyttö (esim. 5-kielinen kantele)?
- musiikkitoiminnan sisällyttäminen päiväkodin arkeen?
- varhaisiän musiikkikasvatus?
- äänenkäyttö?
- mitä muuta?

7. Millaisia ajatuksia on koulutusjakson käytännön järjestelyistä? (Milloin koulutuskerrat olisi hyvä järjestää (aamu/ilta/viikonloppu, jne.), ketkä siihen osallistuisivat ja olisiko osallistuminen vapaaehtoista?)

8. Mitä arvelet, kuinka suuri osa päiväkotisi henkilökunnasta olisi mahdollisesti kiinnostunut oman musiikillisen osaamisensa kehittämisestä?

Kiitos vastaamisestasi!

Palautelomake

Ympyröi väitettä parhaiten mielestäsi kuvaava vaihtoehto.

1 = hyvin eri mieltä, 2 = hieman eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = hieman samaa mieltä, 5 = hyvin samaa mieltä

Koulutuksen sisältö

Todellinen sisältö vastasi alkupalaverissa toivottuja sisältöjä.	1	2	3	4	5
Koulutus vastasi odotuksiani hyvin.	1	2	3	4	5
Sisältö on vaivattomasti sovellettavissa käytännön työhön.	1	2	3	4	5
Sisältöä voi hyödyntää pitkään koulutuksen päättymisen jälkeenkin.	1	2	3	4	5
Koulutuksen avulla opin tekemään musiikkia entistä rohkeammin.	1	2	3	4	5
Koulutus innosti minua käyttämään musiikkia työssäni entistä enemmän.	1	2	3	4	5
Tapaamisten yhteydessä saadut kirjalliset materiaalit auttoivat jäsentämään oppimistani.	1	2	3	4	5
Ryhmätehtävä auttoi minua jäsentämään oppimaani.	1	2	3	4	5
Neljä koulutuskertaa muodosti eheän kokonaisuuden.	1	2	3	4	5

Muuta:

Käytännön järjestelyt

Neljän tapaamisen mittainen koulutus oli mielestäni	liian lyhyt	sopivan mittainen	liian pitkä		
Tapaamisten välinen aika oli mielestäni	liian lyhyt	sopivan mittainen	liian pitkä		
60 minuutin koulutuskerta tuntui mielestäni	liian lyhyeltä	sopivan mittaiselta	liian pitkältä		
Tiedotus koulutuksen sisällöstä ja aikatauluista toimi hyvin.	1	2	3	4	5
Henkilökunnan jakaminen kahteen ryhmään toimi hyvin.	1	2	3	4	5

Muuta:

Kouluttaja

Koulutus oli hyvin suunniteltua ja valmisteltua.	1	2	3	4	5
Koulutus eteni systemaattisesti ja järjestelmällisesti.	1	2	3	4	5
Koulutuksessa toimi aito vuorovaikutus kouluttajan ja koulutettavien kesken.	1	2	3	4	5
Kouluttaja onnistui luomaan hyvän oppimisilmapiirin.	1	2	3	4	5
Koulutuksen työtavat tukivat oppimistani.	1	2	3	4	5

Muuta:
